

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Н. Хомич, к. с.-г. н.

Львівський національний аграрний університет

<https://doi.org/10.31734/economics2018.25.103>

Постановка проблеми. Проблема розвитку сільського (його ще називають «зеленим») туризму в Україні особливої актуальності набула останніми роками. Люди потребують і прагнуть на деякий час втекти від міської метушні, поїхати туди, де чисте повітря, де унікальні традиції, кухня та жителі. Під такий туристичний продукт українського села формується своя цільова аудиторія. Сільські громади вже зараз мають що запропонувати. Ці затребувані речі потрібно популяризувати, сприяти зацікавленню місцевих господарів у формуванні цього напрямку діяльності поряд із розвитком приватного господарства як садиби зеленого туризму, а отже, й збалансованому розвитку об'єднаних територіальних громад. Популяризуючи туристично-рекреаційні послуги сільської громади, здатність сільських господарів пропонувати туристично привабливий продукт, тим самим можна створити умови для підвищення соціального рівня життя людей на селі та зробити його привабливим для молодих сімей з погляду приватного бізнесу. Йдеться тут як про збільшення грошових потоків до сільської території, так і про зростання стабільної зайнятості населення й покращання комфортності середовища для життя [4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку сільського туризму присвячено багато праць вітчизняних учених, де розглянуто особливості його організації та планування, визначено основні передумови й перспективи, вивчено європейський досвід становлення тощо. Особливо актуальними є дослідження М. Рутинського, Ю. Зінька, В. Бирковича, В. Васильєва, В. Гловацької, П. Горішевського, Л. Гути, В. Іванової, В. Кафарського, М. Костриці, В. Липчука, С. Нездоймінова, В. Савченко, В. Смаль, В. Чеглея та ін. Проте, незважаючи на суттєві теоретичні напрацювання у цій сфері, потребують чіткішого визначення організаційні форми функціонування сільського туризму, особливо на сучасному етапі реформування адміністративного устрою й створення об'єднаних територіальних громад, а також

врахування помилок і вивчення позитивних практик зарубіжного досвіду.

Постановка завдання. Розкрити суть поняття «сільський туризм», показати відмінність його від таких специфічних форм туристичної діяльності, як «агротуризм», «екологічний туризм»; дати характеристику розвитку сільському туризму на територіях сільських громад як основи підвищення комфортності проживання, створення привабливих для молоді умов реалізувати свої можливості в Україні – такими були завдання, які ми поставили перед собою.

Виклад основного матеріалу. Сільський туризм для України є одним із нових напрямів у розвитку сільських територій [2]. За визначенням, поданим в «Екологічній енциклопедії», сільський (зелений) туризм – це вид туризму, який зосереджений в сільській місцевості і передбачає надання послуг із тимчасового розміщення (проживання) та харчування туристів у приватній садибі [1]. Сільський туризм за середовищем проведення має таку саму, як і аграрний чи деякою мірою екологічний, класифікаційну ознаку. Однак як специфічна форма відпочинку сільський туризм, в основі якого закладається створення такого туристичного продукту, як організація відпочинку туристів із використанням туристично-рекреаційного потенціалу території, відродження місцевих народних промислів, історико-культурна спадщина та унікальні традиції місцевої громади, стає вже додатковим стабільним джерелом одержання прибутку фізичними особами, що живуть у сільській місцевості. У свою чергу це дає змогу поповнити місцеві бюджети та вирішити низку проблем сільських територій, що є актуальним у зв'язку із проведенням в Україні адміністративних змін і створенням об'єднаних громад.

Досвід провідних країн світу свідчить, що вирішення проблем розвитку сільських територій виходить за рамки аграрної діяльності. Сільський туризм у більшості країн ЄС розглядають як невід'ємну складову комплексного соціально-

економічного розвитку. Слід зазначити, що соціально-економічні чинники є основними, які визначають формування у населення попиту на туристичні послуги. До групи соціальних чинників, що сприяють розвитку туризму в Європейському регіоні, слід віднести:

- покращання оплати праці та підвищення матеріального забезпечення громадян в індустріально розвинених країнах;

- збільшення тривалості відпусток та взагалі вільного часу працюючої людини.

- багато людей тепер можуть поділити відпустку на дві-три частини або подорожувати у вихідні.

Відпочинок у сільській місцевості як організаційна, структурована форма, специфічна за середовищем перебування, поширився в Україні зі середини 90-х років XX століття. Відтоді і зараз його популяризацією займається створена 1996 року громадська неприбуткова організація «Спілка сприяння розвитку сільського туризму в Україні». За сприяння цієї організації активізувалося сімейне господарювання у сфері сільського туризму. За даними фахівців, вже кожне десяте особисте селянське господарство має змогу або може надавати послуги у сфері сільського туризму [5].

Регіони України різняться за сільськогосподарською спеціалізацією, рельєфом, кліматичними умовами, наявністю певних природних ресурсів, унікальними місцевими культурно-історичними традиціями, що дає змогу все це використовувати для представлення туристам. Понад 500 населених пунктів мають унікальну ментально-історичну спадщину – національні і регіональні парки, садиби відомих діячів української культури. Збережені в окремих сільських громадах духовно-лікувальні ресурси – родовища цілющих вод є унікальні не тільки для України, а й для Європи. Усе це створює в сільській місцевості такий туристичний продукт, пропозиція якого на ринку туристичних послуг стає все більше затребуваною і вже займає своє місце.

Поняття «сільський туризм» часто ототожнюють із поняттями «агротуризм» чи «екологічний туризм». Справді, між ними багато спільного, але знак рівності ставити не можна, оскільки за змістовим наповненням сільський туризм значно ширше поняття порівняно з поняттями «агротуризм» чи «екотуризм».

Агротуризм – це вид туризму, зосереджений на сільських територіях, який передбачає використання сільського (фермерського) господарства з метою освіти чи активного залучення до традиційних форм господарювання. Інакше кажучи, можна стверджувати, що агротуризм є одним із

найпоширеніших (особливо в країнах із розвинутими фермерськими традиціями) напрямів організації агробізнесу [1].

Також за середовищем проведення дозвілля «сільський (його ще називають «зелений») туризм» близький до поняття «екологічний туризм». Екологічний туризм, за визначенням Всесвітньої туристичної організації (ВТО), – це подорож у відносно непорушені господарською діяльністю людини куточки природи з метою спостереження і вивчення рослинного й тваринного світу та ознайомлення із культурними цінностями. До об'єктів екологічного туризму відносять біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, об'єкти садово-паркового мистецтва тощо. На відміну від інших видів туризму, екологічний туризм менше впливає на природне середовище і не має потреби у розвитку інфраструктури. Спілка екотуризму США дає таке, поширене у західній науці, визначення екотуризму, як подорожі в місця з відносно недоторканою природою, які не ведуть до порушення цілісності екосистем, з метою одержати уявлення про природні та культурно-етнографічні особливості цієї території, що створює такі економічні умови, коли охорона природи стає вигідною місцевому населенню.

Отож, від традиційного поняття «туризм» екотуризм відрізняється за такими ознаками:

- надає перевагу природним, а не культурним об'єктам туризму;

- спрямований на пропагування стійкого природокористування;

- екологічно-освітня спрямованість туристів.

Нині найдинамічніше екотуризм розвивається на територіях, що мають природничу цінність, спрямований на охорону природного і культурного середовища регіонів, які відвідують туристи, і передбачає, що споживачі цього туристичного продукту – люди з високою екологічною свідомістю [3]. Але деякі автори вважають, що залежно від середовища проведення діяльності є два змістовні поняття «екотуризму»:

- туризм, основним об'єктом якого є дика природа. При цьому більшість авторів відзначають складність визначення межі між природою і традиційною культурою ведення господарювання та відносять останню до об'єктів екотуризму, що, на нашу думку, виходить за рамки його змістового наповнення;

- туристичний відпочинок на територіях, природні умови яких змінені людиною.

Цей підхід набув значної популярності у США й країнах Західної Європи, де практично не збереглися первинні ландшафти, а висока потреба в спілкуванні з природою задовольняється туристич-

тами на територіях із вторинною (відновленою) природою.

В Україні з огляду на унікальність місць розташування сільських поселень поблизу річок, природоохоронних територій місцеві господарі можуть підтримувати серед туристів екологічні вимоги щодо організації побуту й дозвілля, а також пропонувати їм низку програм заглиблення у світ дикої природи. При цьому зростаючий попит на рекреацію на природі визначається також і необхідністю забезпечення сучасної людини здоровим харчуванням відповідно до фізіологічних і психологічних потреб місцевою інфраструктурою (дороги, транспортне сполучення, інтернет-зв'язок тощо), що дає змогу створювати всі умови для розвитку сільського (зеленого) туризму й покращання соціально-побутових умов та різновидів самозайнятості сільського населення. Зокрема, такими можливостями для сільської громади є:

- збільшення кількості робочих місць і джерел прибутку в сільській місцевості;
- підвищення соціально-економічного розвитку сільських територій;
- удосконалення сільської інфраструктури, житлового фонду та комунального облаштування сільських територій;
- підвищення культурно-освітнього рівня сільського населення;
- формування стійкої громадської думки щодо збереження навколишнього середовища та раціонального природокористування;
- пропагування екологічно орієнтованого способу життя серед населення (споживання екологічно чистих продуктів харчування, відпочинок у чистих природних зонах);
- привабливі умови для працевлаштування молоді і створення молодих сімей.

Водночас, розглядаючи можливості й перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в конкретній громаді, треба пам'ятати і про слабкі сторони цієї діяльності на місцевому рівні, а також про нові, невластиві для сільської громади ризики:

- погані дороги і загалом комунікації;
- незадовільне транспортне сполучення;
- відсутність якісної питної води (часто вода засолена);
- відсутність необхідних знань у сільських жителів для роботи у сфері сільського туризму;
- відсутність законодавства щодо сільського туризму, відсутність чітко прописаного статусу

об'єктів сільського туризму, відсутність пільг і допомоги з боку держави;

- відсутність каталогів, топографічних карт і детальних путівників з описом об'єктів сільського туризму і переліком можливих послуг;
- відсутність дорожніх покажчиків, які інформують про туристичні маршрути, об'єкти сільського туризму;
- низький рівень медичного обслуговування сільського населення і туристів;
- відсутність національних стандартів і нормативів проживання населення у сільській місцевості, які б відповідали стандартам ЄС;
- відсутність стандартів безпеки якості продуктів харчування і сільськогосподарської продукції.

Незважаючи на це, розвиток сільського (зеленого) туризму в Україні має значні переваги і перспективи, і буде підтриманий на державному рівні.

Висновки. Підсумовуючи викладене, можна стверджувати, що розвиток сільського туризму є пріоритетним напрямом розвитку сільських територій і туристичної діяльності загалом, який має на меті вирішення соціальних, економічних та екологічних проблем на селі. На основі результатів дослідження було визначено різновиди сільського туризму, з'ясовано сильні й слабкі сторони його розвитку. Було проаналізовано наявні туристично-рекреаційні ресурси та чинники, що визначають потенційно сприятливу можливість розвитку цього виду туристичної діяльності. Питання розвитку сільського туризму України та її регіонів є актуальним і потребує подальшого вивчення та розвитку.

Бібліографічний список

1. Екологічна енциклопедія: у 3 т. / редкол.: А. В. Толстоухов (головний редактор) та ін. Київ: ТОВ «Центр екологічної освіти та інформації», 2008. Т. 3: О-Я. 472 с.
2. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. Чернівці: Книга - XXI, 2003. 300 с.
3. Кудінова І. П. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Науковий вісник НУБіП України*. 2011. Вип. 163, ч. 1. С. 51–57.
4. Рутинський М. Й., Зінько Ю. В. Сільський туризм. Київ: Знання, 2006. 150 с.
5. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні. URL: <http://www.greentour.com.ua> (дата звернення: 14.02.2018).

Хомич Н.

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто особливості розвитку сільського туризму в Україні, який є одним із нових напрямів у розвитку сільських територій. За визначенням – це вид туризму, який зосереджений в сільській місцевості і передбачає надання послуг із тимчасового розміщення (проживання) та харчування туристів на приватній садибі. Як специфічна форма відпочинку сільський туризм стає вже додатковим стабільним джерелом одержання прибутку фізичними особами, котрі живуть у сільській місцевості, і відповідно як невід’ємна складова комплексного соціально-економічного розвитку – є важливим структурним елементом сталого розвитку громади.

Визначено сутність поняття «сільський туризм» та його відмінності від понять «агротуризм», «екологічний туризм».

Проаналізовано наявні туристично-рекреаційні ресурси, необхідні для розвитку сільського туризму. Користуючись унікальністю місць розташування сільських поселень поблизу річок, природоохоронних територій, місцеві господарі можуть підтримувати серед туристів екологічні вимоги щодо організації побуту й дозвілля, а також пропонувати їм низку програм заглиблення у світ дикої природи. Зростаючий попит на рекреацію на природі визначається також необхідністю забезпечення фізіологічних і психологічних потреб сучасної людини, здорового харчування, місцевою інфраструктурою (дороги, транспортне сполучення, інтернет-зв’язок тощо), що дає змогу створювати усі умови для розвитку сільського (зеленого) туризму й поліпшувати соціально-побутові умови та різновиди самозайнятості сільського населення.

Визначено переваги й чинники, що впливають на розвиток сільського туризму.

Ключові слова: туризм, сільський туризм, екологічний туризм, сільські території, садиба «зеленого» туризму, туристична діяльність.

Khomych N.

AGRICULTURAL TOURISM AS ONE OF THE DIRECTIONS OF THE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Features of the rural tourism development in Ukraine are considered, which is one of the new directions in the development of rural areas. By definition, it is a type of tourism that is concentrated in the countryside and involves the provision of temporary accommodation services (accommodation) and catering for tourists in the private estate. As a specific form of the recreation, the rural tourism becomes an additional stable source of the profit for individuals living in rural areas and, accordingly, as an integral part of the integrated socio-economic development, becomes an important structural element of the sustainable development of the community.

The essence of the concepts of the «rural» tourism and its differences from the essence of the «agrotourism», «ecological» tourism, is determined because the rural tourism is much more widely concept compared to the concepts of the «agrotourism» or «ecotourism».

The existing tourist and recreational resources necessary for the development of the rural tourism are analyzed. Using the unique location of rural settlements near rivers, protected areas, local owners can maintain ecological requirements for the organization of domestic and leisure activities among tourists, as well as offer them a number of programs of deepening into the wildlife world, the growing demand for recreation on the nature is also determined by the need to provide a modern person with its physiological and psychological needs, healthy nutrition, local infrastructure (roads, transport connections, Internet communication, etc.), which enables to create all conditions for the development of the rural (green) tourism and improvement of social and living conditions and varieties of self-employment of the rural population.

Key words: tourism, rural tourism, ecological tourism, rural territories, estate of «green» tourism, tourism activity.

Стаття надійшла 22.02.2018.